

COMISIA COMUNITĂȚILOR EUROPENE

Bruxelles, 19.3.2007
COM(2007) 120 final

**RAPORT AL COMISIEI CĂTRE CONSILIU ȘI CĂTRE PARLAMENTUL
EUROPEAN**

**privind punerea în aplicare a Directivei 91/676/CEE a Consiliului privind protecția
apelor împotriva poluării cu nitrați proveniți din surse agricole, pentru perioada 2000-
2003**

{SEC(2007)339}

1. INTRODUCERE

Directiva 91/676/CEE a Consiliului (denumită în continuare Directiva privind nitrații) privind protecția apelor împotriva poluării cu nitrați proveniți din surse agricole a fost adoptată la data de 12 decembrie 1991.

În conformitate cu articolul 10 din Directiva privind nitrații, statele membre trebuie să prezinte Comisiei un raport la fiecare patru ani, de la notificarea acesteia. Acest raport ar trebui să conțină informații în legătură cu codurile de bună practică agricolă, zonele desemnate vulnerabile la nitrați (ZVN), rezultatele monitorizării apelor și un rezumat al aspectelor relevante ale programelor de acțiune elaborate pentru zonele vulnerabile la nitrați.

Scopul acestui raport este de a informa Parlamentul European și Consiliul în legătură cu stadiul punerii în aplicare a Directivei privind nitrații, în conformitate cu articolul 11 aceasta. Raportul are la bază informațiile transmise de statele membre ale UE 15 în perioada 2004-2006 (al treilea exercițiu de raportare 2000-2003) și este însoțit de hărți statistice referitoare la presiunea produsă de nitrații proveniți din surse agricole, la datele privind calitatea apelor și la zonele vulnerabile la nitrați. De aceea, raportul se referă în principal la UE 15 dar, pentru a oferi o vedere mai largă, include și o schiță a etapelor către punerea în aplicare a directivei în Uniunea Europeană extinsă.

2. EVOLUȚIA PRESIUNILOR DIN AGRICULTURĂ, DE LA ULTIMA PERIOADĂ DE RAPORTARE

În agricultură, tendința spre intensificare mai mare și productivitate mai ridicată din ultimii cincizeci de ani a fost însoțită de o creștere semnificativă a folosirii azotului anorganic (N), și a fertilizanților azotați. Cu toate acestea, începând de la mijlocul anilor 80, s-a înregistrat o reducere progresivă a consumului de fertilizanți, iar această tendință a continuat și în perioada 2000-2003.

La nivelul UE 15, reducerea înregistrată în perioada 2000-2003, comparativ cu perioada precedentă 1996-1999, a fost de 6% pentru azot și, respectiv, de 15% pentru fertilizanții azotați, tendințele descrescătoare continuând și în 2004 și în 2005.

De asemenea, în ultimii cincizeci de ani, a crescut numărul animalelor contribuind, prin efluenți, la presiunea totală crescută a azotului. Modificările survenite în politicile agricole, în special în 1984 și 1992, au contribuit de atunci la stabilizarea sau reducerea numărului de bovine, ovine și caprine, dar numărul de porcine și păsări a continuat să crească. O comparație între perioadele 2000-2003 și 1996-1999 indică un declin continuu al numărului de bovine și ovine, precum și al numărului de păsări, dar o stabilitate a numărului de porcine, cu un declin total estimat de 5% al presiunii azotului din efluenți.

Tendința către concentrare a continuat, iar numărul animalelor din exploatațile individuale a crescut: peste 50% din cirezile pentru lapte ale UE sunt crescute în exploatații cu peste 50 vite, în timp ce marea majoritate a efectivelor de porci pentru reproducere sunt crescute pe proprietăți cu peste 100 scroafe.

Global, „presiunea” azotului asupra terenurilor agricole din UE 15, care provine de la crescătorii (în principal de bovine, porcine, păsări și ovine) este estimată la aproximativ 7,6 milioane de tone împrăștiate anual pe terenurile agricole. De aceea, „presiunea” totală a azotului împrăștiat, atunci când se adaugă cele 8,9 milioane de tone de azot provenit de la fertilizanți minerali, a fost de aproximativ 16,5 milioane de tone în 2003, comparativ cu aproape 18 milioane de tone în 1999 și 17,4 milioane de tone în 1995.

Estimările regionale ale ratei de împrăștiere a azotului provenit din efluenți (Harta 1) reflectă cantități ce depășesc 170 kg/ha pe an în Belgia (Flandra) și în Olanda, dar și la nivel local, în Italia, Franța (Bretania), Spania și Portugalia. Rate de împrăștiere a azotului provenit din efluenți, la nivel regional, cuprinse între 120 și 170 kg/ha pot fi găsite și în Danemarca, Regatul Unit (Anglia), în câteva provincii din Irlanda și în Germania de Sud. Toate zonele menționate mai sus au și cele mai înalte rate de împrăștiere a fosforului de la complexe zootehnice (peste 90 kg fosfat pe hectar pe an pentru cele mai intensive zone, Harta 2) și rate totale de împrăștiere a azotului și fosforului (efluenți plus fertilizanți chimici) cu valori ce depășesc respectiv 240 kg de azot și 90 kg de fosfat pe hectar pe an (Hărțile 3 și 4).

Un indicator al presiunii azotului provenit din surse agricole este „bilanțul brut al nutrienților”, care reprezintă diferența dintre aportul de azot (de la fertilizanții minerali, efluenți, depunerile atmosferice, fixarea prin culturi leguminoase și alte surse minore) și eliberările de azot (absorbția acestuia de către culturi, pășuni și culturi de nutrețuri) per hectar de teren agricol folosit. În conformitate cu calculele Agenției Europene de Mediu, în 2000, bilanțul brut al azotului la nivelul UE 15 a fost de 55 kg/ha, o scădere de 16% comparativ cu 1990, variind de la 37 kg/ha (Italia) la 226 kg/ha (Olanda). Surplusul de azot față de bilanțul brut a scăzut în toate statele membre, cu excepția Irlandei și Spaniei (EEA, 2005 a).

Surplusurile relativ mici de azot față de bilanțul brut al azotului la nivel național subestimează surplusurile din anumite regiuni. O estimare a bilanțului brut al azotului (N), calculat la nivel regional de către baza de date CAPRI¹, având ca referință anul 2001 (http://www.agp.uni-bonn.de/agpo/rsrch/dynaspat/dynaspat_e.htm) reflectă eterogenitatea regiunilor UE, surplusul variind de la 0 până la 300 kg N/ha, nivelul maxim fiind atins în zonele cu o densitate ridicată a complexelor zootehnice, dar și în regiunile cu culturi intensive de fructe și legume sau cereale și porumb cu fertilizare dezechilibrată (Harta 5).

Cele mai mari surplusuri naționale de azot se găsesc în regiunile Olandei și Belgiei (> 150 sau 200 kg N/ha). Cu toate acestea, aceleași niveluri ale surplusului se găsesc și în Bretania (Franța) și în Vechta Cloppenburg (Saxonia Inferioară, Germania). Surplusuri de ordinul a 100-150 kg N/ha pe an se găsesc, de asemenea, în state membre care au un surplus național relativ scăzut, precum Spania (Catalunia), Italia (Lombardia), Regatul Unit (Irlanda de Nord, Țara Galilor și Anglia de Vest).

¹ CAPRI (Impactul Politicii Agricole Regionale Comune) este un model de sector agricol care acoperă atât întreaga UE 27, cât și Norvegia, la nivel regional (250 regiuni) și piețele agricole globale. Acesta permite analiza impactului unor elemente diferite ale Politicii Agricole Comune, ale politicilor de mediu sau comerciale asupra agriculturii UE, la nivel regional. În domeniul protecției mediului, permite estimarea unor indicatori precum emisiile de gaze și bilanțurile de N, P, K la nivel regional.

Densitățile mai mari ale complexelor zootehnice care conduc la extinderea spațiilor pentru adăpostirea animalelor, depozitarea și împrăștierea efluenților, au avut ca rezultat o volatilizare a amoniacului și o depunere atmosferică sporită pe solurile și în apele vecine, în aceste regiuni fiind înregistrate valori de până la 50-60 kg de azot pe hectar pe an (Figura 1).

Agricultura aduce o contribuție semnificativă de azot pentru mediul acvatic. În conformitate cu studiile recente (EEA, 2005b; JRC, 2006), în care se actualizează datele referitoare la contribuția diferitelor sectoare la poluarea apei, aceasta este în mod tipic responsabilă pentru 50-80% din presiunea totală (Harta 6).

Relevanța eliminării azotului provenit din agricultură în mediul natural a fost confirmată de datele raportate de mai multe state membre (Belgia, Germania, Danemarca, Finlanda, Franța, Luxemburg, Olanda și Regatul Unit), în rapoartele proprii privind punerea în aplicare a Directivei privind nitrații. Proporții mai mari se găsesc în statele membre care au înființat sisteme eficiente de canalizare urbană și de tratare a apelor industriale uzate, reducând astfel drastic încărcarea de azot din aceste surse.

Contribuția agriculturii la pierderile de azot și fosfat în ape este confirmată, de asemenea, de rapoartele întocmite în temeiul Directivei-cadru privind apa. (<http://forum.europa.eu.int/Public/irc/env/wfd/home>). În 2005, mai multe state membre au identificat eutrofizarea și contribuțiile aferente acesteia din surse agricole ca făcând parte din amenințările majore pentru atingerea unei calități bune a apelor.

3. PRIVIRE DE ANSAMBLU ASUPRA GRADULUI DE EXHAUSTIVITATE AL RAPOARTELOR PREZENTATE DE STATELE MEMBRE

Toate statele membre au prezentat Comisiei Europene un raport oficial în 2004-2005. Datele suplimentare care au lipsit în acel moment, în special cele referitoare la calitatea apelor, zonele vulnerabile la nitrați și agricultură au fost furnizate în cursul anului 2006.

Majoritatea statelor membre au respectat cadrul liniile directoare privind raportarea elaborate de Comisie în 2000, dar, dat fiind nivelul diferit de detaliu și format al datelor, a fost necesar un efort suplimentar pentru a integra datele referitoare la calitatea apei și pentru a desemna zonele vulnerabile la nitrați la nivelul UE 15. Regatul Unit, care nu a raportat în perioada precedentă, 1996-1999, a oferit informații privind ambele perioade de raportare.

Rapoartele prezentate de statele membre se referă, în general, la elementele enumerate în anexa V la Directiva privind nitrații. Nivelul de detaliu și gradul de exhaustivitate al datelor s-a îmbunătățit în comparație cu perioada de raportare precedentă. Cu toate acestea, există încă decalaje în ceea ce privește calitatea apei, în special referitor la eutrofizarea apelor dulci și a celor litorale, prognoza referitoare la evoluția calității apei folosind date din agricultură, precum utilizarea azotului în zonele vulnerabile la nitrați și evaluarea eficienței programelor de acțiune.

4. CALITATEA APEI, SITUAȚIE ȘI TENDINȚE

Rețeaua de monitorizare

Rețelele de stații de prelevare trebuie să cuprindă apele subterane (chiar dacă nu sunt folosite pentru apa potabilă), râurile, lacurile și barajele, apele litorale și marine, astfel cum se solicită la articolul 6 din Directiva privind nitrații.

Statele membre au înființat rețele de monitorizare care oferă o bună imagine de ansamblu asupra situației și tendințelor din sectorul apei. Extinderea și calitatea acestora s-a îmbunătățit după cea de-a doua perioadă de raportare, atât pentru apele subterane, cât și pentru cele de suprafață. Un număr total de aproximativ 20.000 de stații de monitorizare a apelor subterane erau în funcțiune în 2000-2003, comparativ cu 16.000 în 1996-1999. Numărul de stații comune de prelevare între două perioade de raportare era de aproximativ 11.100, permițând ca rezultatele să fie folosite pentru a evalua tendințele.

Densitatea prelevării apelor subterane era, în medie, de 12,5 puncte la 1000 km² în UE 15. Cea mai înaltă densitate era în Belgia-Valonia (50 puncte de prelevare la 1000 km²) și în Olanda și Austria (25-30 puncte de prelevare la 1000 km²). Densitatea de prelevare relativ scăzută din Finlanda și Suedia (respectiv 0,19 și 0,33 puncte de prelevare la 1000 km²) reflectă ponderea ridicată a zonelor naturale din aceste țări. Unele state membre (Danemarca, Olanda) au transmis date privind monitorizarea apelor subterane pentru diferite adâncimi. Cu toate acestea, Olanda a oferit date globale (14 valori globale referitoare la 358 stații de monitorizare) pentru adâncimea de 0-5 metri. Grecia nu a trimis date privind calitatea apelor subterane o dată cu raportul său, dar a furnizat, mai târziu, date privind monitorizarea efectuată în 2003. Belgia (Flandra) a redus numărul de stații de monitorizare a apelor subterane de la 392 la 97 în 2003.

Unele state membre care au abordat programe de acțiune la nivel național, precum Germania și Finlanda, au înființat rețele specifice pentru a evalua situația și tendințele calității apei în zonele în care activitățile agricole intensive sunt predominante, în plus față de rețeaua națională generală pentru monitorizarea apelor subterane.

În perioada 2000-2003 au fost înființate un număr total de 22.000 stații de monitorizare a calității apei de suprafață, comparativ cu 14.000 în 1996-1999; evaluarea tendințelor a fost permisă de existența unui număr de 12.000 de stații obișnuite de prelevare între cele două perioade de raportare. Densitatea de prelevare a variat semnificativ (de la un minim de 0,8 stații de monitorizare la 1000 km² (Grecia) până la 59 (Belgia-Flandra) și 33 stații de monitorizare la 1000 km² (Regatul Unit, Anglia).

Statele membre (cu excepția Spaniei, Greciei și Irlandei) au furnizat detalii asupra programelor proprii de monitorizare în ceea ce privește frecvența. Frecvența monitorizării variază de la 12 la 24-26 ori pe an pentru apele de suprafață și de la 1 la 6 ori pentru apele subterane.

Statele membre au raportat date geo-referențiate, într-un format compatibil cu sistemul informațional geografic (GIS) al CE², folosind coduri și clasificări armonizate, așa cum au fost elaborate în liniile directe privind raportarea întocmite de Comisie în 2000³. Din acest motiv, a fost posibil să se întocmească hărți statistice referitoare la calitatea apelor în UE cu privire la nitrați.

Informațiile eutrofizare s-au îmbunătățit comparativ cu perioada precedentă de raportare, însă nu toate statele membre au prezentat rapoarte în conformitate cu criteriile folosite pentru evaluarea eutrofizării și numai o parte din acestea au furnizat rezultate ale evaluării unor corpuri individuale de ape, râuri sau lacuri (Austria s-a limitat la lacuri și Dunăre, Belgia, Danemarca, Grecia, Finlanda, Irlanda, Luxemburg și Portugalia) și apelor litorale și marine. Unele state membre au prezentat rapoarte privind o parte din următorii parametri de eutrofizare: azotul total, fosforul total, ortofosfatul, clorofila.

Rezultatele studiului privind calitatea apei

Apele subterane

În perioada 2000-2003, 17% din stațiile de monitorizare ale UE (valorile medii) indicau concentrații de azot de peste 50 mg NO₃/l, 7% se situau în domeniul 40-50 mg NO₃/l și 15% se situau în domeniul 25-40 mg NO₃/l. Aproximativ 61% din stațiile pentru apele subterane indicau o concentrație sub 25 mg NO₃/l⁴ (Hărțile 7 și 8).

În statele membre individuale s-au descoperit diferențe mari, în funcție de adâncimea stațiilor de monitorizare și de tipul monitorizării. Belgia (Flandra), Olanda (0-5 m⁵, date statistice), Portugalia, Spania și Luxemburg au raportat cel mai ridicat număr de locații de prelevare unde se depășesc 50 mg NO₃/l (de la 60% la 20% din stațiile de monitorizare). Germania și Finlanda au raportat, de asemenea, un procent ridicat de locații unde se depășește concentrația de nitrați de 50 mg NO₃/l în rețelele proprii de monitorizare a locațiilor agricole. Pragul de 40 mg NO₃/l a fost depășit în Franța și în Regatul Unit (Anglia), la peste 20% din punctele de prelevare (Figura 2).

O comparație față de datele din perioada precedentă de raportare indică faptul că, la nivelul UE 15, sunt predominante tendințe de stabilitate sau descrescătoare (64% din stațiile de monitorizare, din care 30% cu tendință descrescătoare). Cu toate acestea, 36% din stațiile de monitorizare indică în continuare tendințe ascendente (Harta 9 și Figura 3).

Statele membre care prezintă tendințe ascendente la peste 30% din stațiile de monitorizare au fost Belgia (Valonia), Franța, Spania, Portugalia, Germania, Irlanda, Regatul Unit, Olanda (adâncime de 0-5 m) și Luxemburg. În general, cu toate

² În contextual prezentării raportului său ulterior, în 2005 și 2006

³ CEE, DG Mediu, 2000. Directiva privind nitrații (91/676/CEE); Situația și tendințele mediului acvatic și a practicilor agricole. Ghid pentru elaborarea raportul statelor membre.

⁴ Distribuția spațială a stațiilor de monitorizare a fost mai uniformă în cea de-a treia perioadă comparativ cu cea de-a doua perioadă de raportare, cu un echilibru mai bun între zonele poluate și cele nepoluate.

⁵ Reflectând concentrația din primul metru de adâncime a apei subterane sau a apei care iese din zona rădăcinilor.

acestea, cu excepția Spaniei, Franței, Regatului Unit și Belgiei, procentul de stații cu concentrație crescătoare de nitrați este contrabalansat de un procent similar, sau chiar mai ridicat, de stații cu calitate îmbunătățită. Apele subterane de mică adâncime din Danemarca și Olanda au indicat o îmbunătățire pronunțată în comparație cu cele de adâncime. Danemarca, Austria, Suedia au înregistrat tendințe stabile sau descrescătoare. Tendințele nu au putut fi determinate datorită modificării rețelei de monitorizare/sau lipsei datelor pentru Grecia, Italia și Belgia (Flandra) (Figura 3).

Apele de suprafață

Concentrații medii de nitrați (mediile anuale), sub 10 mg NO₃/l, au fost observate la 53% din stațiile de monitorizare și mai mici sau egale cu 2 mg NO₃/l la 19% din stațiile de monitorizare, în special în zonele muntoase. La 2,5% din stațiile de monitorizare concentrația nitraților a depășit 50 mg NO₃/l, în timp ce la 4% din stații au fost înregistrate valori cuprinse între 40 și 50 mg NO₃/l⁶. Statele membre cu cele mai multe puncte de prelevare care înregistrau concentrații ale nitraților de peste 50 mg NO₃/l erau Regatul Unit, Franța și Olanda (respectiv 4,5%, 2% și 1,2%). La 11% și 7% din stațiile de monitorizare din Regatul Unit și, respectiv, Franța, au fost înregistrate valori ale nitraților de peste 40 mg/l. Valori ridicate, peste 25 și chiar 40 mg NO₃/l au fost înregistrate în câmpiile agricole din Danemarca, Olanda, Belgia (Flandra) și nord-vestul Franței. În Luxemburg, Belgia (Valonia), Irlanda (sud-vest), anumite zone din Spania (nord-est, sud), Italia (nord-est) și Austria (nord-est, în bazinul de captare Morava-Dyje) o mare parte din valori s-au situat între 10 și 25 mg NO₃/l, indicând fluxuri deja considerabile către lacuri și mări și efecte potențiale importante ale eutrofizării (Hărțile 10, 11, 12 și Figura 4).

O comparație cu studiile din 1996-1999 reflectă faptul că, în marea majoritate a apelor de suprafață, concentrația nitraților este în scădere sau stabilă (respectiv la 55% și 31% din stațiile de monitorizare). Aceasta ar confirma o tendință globală descrescătoare observată în perioada precedentă de raportare, dar sunt necesare date suplimentare pentru a evalua influența condițiilor climatice și a îmbunătățirii tratării apelor urbane uzate în această evoluție. La 14% din stațiile de monitorizare concentrația este în creștere (în special în Luxemburg, Franța, Regatul Unit, Portugalia și Belgia). Concentrații descrescătoare sau stabile ale nitraților în apele de suprafață au fost raportate ca tendințe generalizate (la peste 90% din locațiile de monitorizare) în Danemarca (apă dulce), Austria, Irlanda și Suedia, Germania și Olanda (apă dulce). Incidența stațiilor de prelevare cu tendințe ascendente este ridicată în special în nord-vestul și sudul Franței, sudul Angliei, estul Spaniei și nordul Portugaliei (Harta 13 și Figura 5).

Discuțiile și evaluarea condiției trofice a apelor sunt mult limitate de diferitele metode și criterii pe care le-au folosit statele membre pentru a evalua eutrofizarea. Drept rezultat, nu a fost elaborată nicio hartă a eutrofizării apelor de suprafață din UE15. O imagine satelitară a concentrației clorofilei în mările UE (Harta 14) evidențiază zona cu cea mai mare dezvoltare a fitoplanctonului. Se estimează că, prin

⁶ Trebuie remarcat faptul că ar fi necesară o distribuție mai echilibrată a stațiilor de monitorizare pentru a reprezenta imaginea globală a UE15. De exemplu, stațiile de monitorizare a apelor de suprafață din UK (Anglia), care reprezintă aproape 30% din numărul total de stații de monitorizare din UE 15, cu un procent relativ înalt de valori în cele trei clase peste 25 mg/l, ar putea devia distribuția frecvenței din UE15.

punerea în aplicare a Directivei-cadru privind apa, se va depăși această dificultate, prin armonizarea criteriilor pentru definirea eutrofizării, prin evaluarea condiției ecologice și a exercițiilor de intercalibrare (<http://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/objectives.html>). În plus, un document orientativ este în curs de elaborare în această privință (http://forum.europa.eu.int/Public/irc/env/wfd/library?l=/framework_directive/thematic_documents/13_eutrophication).

5. DESEMNAREA ZONELOR VULNERABILE LA NITRAȚI

Statele membre au obligația să verifice și, dacă este necesar, să revizuiască zonele vulnerabile la nitrați cel puțin o dată la patru ani, pe baza rezultatelor monitorizării apelor, în conformitate cu articolul 6 din Directiva privind nitrații. Desemnarea primelor zone ar fi trebuit să fie finalizată până în decembrie 1993, cu revizuire la fiecare patru ani.

În perioada 2000-2003 au fost înregistrate progrese suplimentare la desemnarea zonelor vulnerabile la nitrați. Șapte din cele cincisprezece state membre au ales opțiunea din Directiva privind nitrații de a nu identifica zone specifice vulnerabile la nitrați, ci de a stabili și de a pune în aplicare programe de acțiune la nivelul întregului teritoriu. În plus față de Austria, Danemarca, Finlanda, Germania, Luxemburg, Olanda și Irlanda au adoptat o abordare la nivelul întregului teritoriu, în martie 2003.

Alte state au extins, în unele cazuri substanțial, zonele vulnerabile la nitrați încă din 1999: Regatul Unit (de la 2,4% la 32,8% din teritoriu), Spania (de la 5% la 11%), Italia (de la 2% la 6%), Suedia (de la 9% la 15%), Belgia (de la 5,8% la 24%). Nu s-a oferit întotdeauna motivația privind extinderea zonelor desemnate. În marea majoritate a cazurilor, aceasta s-a bazat pe poluarea cu nitrați a apelor subterane (de exemplu în statele membre din sudul Europei) și pe poluarea cu nitrați a apelor de suprafață (criteriile A2 și A1 din anexa 1 la Directiva privind nitrații); la un nivel mai restrâns s-a bazat pe eutrofizare (de exemplu Suedia și Seine-Normandie din Franța).

Pe ansamblu, în UE 15, zonele desemnate vulnerabile la nitrați au crescut de la 35,5% din teritoriu la sfârșitul anului 1999 la 44% la sfârșitul anului 2003 (Tabelul 1 și Harta 14). După 2003 au fost desemnate și alte zone în Italia, Spania, Portugalia, Regatul Unit și Irlanda de Nord (Harta 15). Belgia a adoptat procedura de extindere a zonelor desemnate pentru a include 42% din teritoriul Valoniei și toată Flandra.

Cu toate acestea, pe baza revizuirii datelor disponibile referitoare la presiunea azotului și calitatea apei, în special în ceea ce privește eutrofizarea și apele subterane de mică adâncime, există încă unele decalaje de desemnare. Trebuie să se depună eforturi în continuare pentru a elimina aceste decalaje.

6. PROGRAME DE ACȚIUNE

Până la sfârșitul anului 2003, toate statele membre, cu excepția Irlandei, au adoptat, chiar dacă o parte din ele cu întârziere, unul sau mai multe programe de acțiune la nivelul teritoriului lor. În final, și Irlanda a adoptat propriul său program în anul 2006.

Statele membre au furnizat informații privind programele de acțiune nou constituite încă din 1999, precum și modificările aduse ca rezultat al revizuirilor periodice cerute prin Directiva privind nitrații.

Directiva privind nitrații prevede posibilitatea de a elabora și de a pune în aplicare programe de acțiune pentru zone individuale vulnerabile la nitrați sau numai pentru părți din aceste zone. Franța, Portugalia, Spania, Italia, Grecia, Regatul Unit și Belgia au ales această opțiune și, ca rezultat, aproximativ 110 programe de acțiune erau în vigoare la sfârșitul anului 2003.

Deși se fac progrese în ceea ce privește calitatea programelor de acțiune, multe indică în continuare zone de neconformitate.

Mai multe state membre nu au solicitat respectarea standardului privind împrăștierea efluenților azotați (din 20.12.2002, 170 kg N/ha).

O altă măsură cheie, capacitatea minimă de depozitare a efluenților de la complexe zootehnice, nu a fost stabilită drept obligatorie în unele programe de acțiune; în alte cazuri, capacitatea de depozitare solicitată este insuficientă pentru a cuprinde perioade în care împrăștierea efluenților este interzisă sau imposibilă datorită condițiilor climatice. Cerințele privind capacitatea de depozitare, stabilite în programele de acțiune, variază de la 2 la 12 luni, cu diferențe mari chiar și în zonele învecinate cu condiții climatice similare. Studiile (ERM, 2001) sugerează să se stabilească variații minime de la 4 luni (zonele mediteraneene) la 9-11 luni (zonele boreale).

Fertilizarea echilibrată, în scopul limitării aportului total de azot din fertilizant (atât efluenți, cât și fertilizanți chimici) la cerințele de cultivare, având în vedere contribuțiile din sol și alte aporturi, este și ea insuficient pusă în practică în mai multe programe de acțiune. Abordarea adoptată de statele membre variază de la un sistem echilibrat, care asigură o metodologie pentru calcule pe bază de exploatare, la definiția standardelor referitoare la împrăștierea azotului total pentru fiecare cultură sau grup de culturi (azot total sau „azot disponibil”). Cu toate acestea, în mai multe cazuri, prevederile sunt foarte generale și nu stabilesc cerințe obligatorii pentru agricultori.

Alte aspecte critice sunt:

- întinderea sau aplicabilitatea limitată (la fertilizanți, culturi sau tipuri de soluri specifice) ale măsurilor în perioade restrictive pentru împrăștierea fertilizanților;
- măsuri insuficiente pentru împrăștierea fertilizanților în apropierea corpurilor de apă (absența unei distanțe minime pentru împrăștierea fertilizanților sau lățimea prea mică a benzilor nefertilizate, de protecție);
- inexistența sau insuficiența unor restricții pentru împrăștierea fertilizanților pe terenuri abrupte, deși este esențial să se prevină pierderile de azot provenite din eroziune, alunecări și drenarea subsolului;

- inexistența unor restricții pentru împrăștierea fertilizanților atunci când condițiile solului nu sunt corespunzătoare (sol saturat cu apă, inundat, acoperit cu zăpadă și înghețat).

Cu toate acestea, pe fondul nevoilor de îmbunătățire suplimentară, în perioada 2000-2003, s-au înregistrat progrese prin elaborarea și punerea în aplicare a unor programe de acțiune și prin îmbunătățirea măsurilor din programele existente, în contextul revizuirii periodice. Progrese suplimentare se fac și în continuare datorită calității mai bune a măsurilor. În anexă este prezentată o recapitulare a progreselor recente înregistrate de măsurile din programele de acțiune.

7. DEROGĂRI

Directiva privind nitrații permite posibilitatea de folosi derogarea în ceea ce privește cantitatea maximă de 170 kg azot pe hectar anual, care poate fi împrăștiat cu efluent de la complexele zootehnice, cu condiția să se demonstreze că se ating totuși obiectivele din directivă. Derogările necesită o decizie a Comisiei, ca urmare a unui aviz favorabil din partea comitetului de reglementare a nitraților, care asistă Comisia la punerea în aplicare.

Desemnarea corespunzătoare a zonelor vulnerabile la nitrați și programele de acțiune conforme integral cu Directiva privind nitrații sunt premisele oricărei derogări, iar derogările însele se aplică numai în perioada programului de acțiune. În anexă este prezentată o listă cu derogările acordate până în decembrie 2006.

8. PROGNOZA CALITĂȚII APEI

Aproape toate statele membre, cu excepția Italiei, Portugaliei și Greciei au furnizat cel puțin câteva elemente referitoare la metodele de analiză (modele de simulare și analiza tendințelor) pentru evaluarea tendințelor din presiunea agriculturii și/sau evoluția calității apei.

Cu toate acestea, puține state membre au furnizat date cantitative privind intervalul în care se estimează că se va obține fie o stabilizare a poluării la nivelul actual, fie o refacere a calității apei (atât pentru azot, cât și pentru eutrofizare). Dificultatea de a trage concluzii depinde de multe incertitudini privind, de exemplu, climatul și procesul de transportare din soluri.

O concluzie generală este că va fi nevoie de mai mulți ani înainte ca îmbunătățirile aduse calității apei să poată fi observate ca rezultat al punerii în aplicare a măsurilor din programele de acțiune și modificării practicilor agricole (inclusiv reducerea numărului de animale). În puținele cazuri în care se oferă o perioadă de timp pentru restabilirea calității apei (uneori ca rezultat al simulării pentru bazine specifice), aceasta variază de la un minim de 2-4 ani la peste 30 de ani.

9. PROCEDURA PRIVIND ÎNCĂLCAREA DREPTULUI COMUNITAR

În prezent, Directiva privind nitrații este încă incomplet pusă în aplicare, așa cum se confirmă de mai multe proceduri de încălcare a dreptului comunitar (7 din 15 state

membre, Tabelul2), în principal pentru desemnarea insuficientă a zonelor vulnerabile și pentru neconformarea la programele de acțiune.

10. PUNEREA ÎN APLICARE A DIRECTIVEI PRIVIND NITRAȚII ÎN NOILE STATE MEMBRE (EU 10)

Punerea în aplicare a Directivei privind nitrații continuă în noile state membre. În conformitate cu angajamentele asumate în negocierile pentru aderare, noile state membre și-au îndeplinit obligațiile prin asigurarea transpunerii, înființând rețele de monitorizare a apei și desemnând zonele vulnerabile la nitrați. În prezent, se stabilesc programe de acțiune în toate statele membre noi. Comisia analizează modul de desemnare și programele de acțiune, pentru a evalua conformitatea lor cu Directiva privind nitrații. Trei din cele zece noi state membre (Malta, Slovenia și Lituania) au adoptat o „abordare la nivelul întregului teritoriu” și au decis, în consecință, să nu desemneze zone specifice vulnerabile la nitrați, ci să pună în aplicare programe de acțiune la nivelul întregului teritoriu. Șapte state membre au desemnat un procent din teritoriu ca fiind zone vulnerabile la nitrați, care variază de la 2,5% (Polonia) la 48% (Ungaria).

11. CONCLUZII

Cel de-al treilea raport privind punerea în aplicare a Directivei privind nitrații, aferent perioadei de raportare 2000-2003, prezentat de statele membre ale UE 15, reflectă îmbunătățiri aduse calității monitorizării și raportării.

În ceea ce privește calitatea apei subterane, deși tendința generală este stabilă sau în curs de îmbunătățire la 64% din locații, s-a observat o intensificare a poluării la 36% din locații, iar la 17% din locații s-a înregistrat o concentrație a nitraților de peste 50 mg pe litru. În cazul apelor de suprafață s-au observat concentrații stabile sau descrescătoare ale nitraților la 86% din locațiile de monitorizare, confirmând tendințele observate deja în mai multe state membre, în raportul precedent. Cu toate acestea, sunt necesare date suplimentare pentru a evalua influența condițiilor climatice și îmbunătățirii tratării apelor uzate urbane asupra acestei tendințe.

Progrese semnificative au fost înregistrate în ultimii ani, atât în ceea ce privește desemnarea zonelor vulnerabile la nitrați, cât și programele de acțiune. Zonele vulnerabile au crescut de la 35,5% din teritoriul UE 15 în 1999, până la 44% în 2003, iar după aceea au fost identificate și alte zone. Cu toate acestea, pe baza revizuirii datelor disponibile privind presiunea azotului și calității apei, Comisia consideră că există în continuare decalaje de desemnare ce trebuie eliminate.

Progresele aduse calității programelor de acțiune au fost semnificative în ultimii ani și ar trebui să contribuie la îmbunătățirea calității apei în perioadele următoare de raportare.

Analiza globală a Comisiei este aceea că, în prezent se înregistrează progrese semnificative cu privire la punerea în aplicare a Directivei privind nitrații, dar sunt necesare eforturi suplimentare pentru îmbunătățirea desemnării și calității programelor de acțiune, pentru a atinge obiectivele directivei cu privire la calitatea

apei. Comisia se bazează pe intensificarea cooperării cu statele membre în această privință.